

Електронне наукове фахове видання "Ефективна економіка" включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Наказ Міністерства освіти і науки України від 29.12.2014 № 1528)



Дніпропетровський державний
аграрно-економічний університет



№ 3, 2016

[Назад](#)[Головна](#)

0 0 0 0 0 0 0 0

УДК 338.1

H. Г. Георгіаді,

*д. е. н., професор кафедри менеджменту і міжнародного підприємництва,
Національного університету «Львівська політехніка», м. Львів*

СУЧАСНИЙ СТАН ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ АКТИВНОСТІ В УКРАЇНІ

Nelli Heorhiadi,

*Professor of the Department of Management and International Business,
Institute of Economics and Management of Lviv Polytechnic National University,
Doctor of Science, Economics, professor*

CURRENT STATUS OF ENTREPRENEURIAL ACTIVITY IN UKRAINE

Досліджено наукову літературу за тематикою підприємницької активності вітчизняних суб'єктів господарювання. Здійснено аналізування динаміки кількості підприємств, які функціонують в Україні, а також проведено її структурний аналіз за галузями. Визначено тенденції, притаманні для кожної галузі та для економіки загалом. Обчислено прогнозне значення відносної зміни кількості суб'єктів господарювання станом на кінець 2016 р.

Studied the scientific literature on the subject of business activity of domestic entities. Done analyzing the dynamics of the number of companies operating in Ukraine and its structural analysis conducted by industry. The trends specific to each sector and for the economy as a whole. Calculated predictive value of the relative change in the number of entities at the end of 2016.

Ключові слова: підприємництво, розвиток, прогноз, підприємницька активність, динаміка кількості підприємств.

Keywords: business, development, forecast, entrepreneurial activity, dynamics of number of enterprises.

Постановка проблеми. Розвиток підприємницької діяльності є однією з головних передумов формування та реалізації експортного потенціалу держави, її матеріального збагачення та зростання рівня життя населення. В умовах девальвації національної грошової одиниці та нових військово-політичних викликів, які постають перед вітчизняними суб'єктами господарювання, виникає необхідність детального дослідження показників активності підприємницької діяльності в Україні.

Одним із найвагоміших чинників економічного зростання держави являється розвиток підприємницької діяльності, що супроводжується збільшення кількості підприємств, які функціонують у різних галузях економіки. Зростання кількості суб'єктів господарювання спричиняє збільшення синергії у різних сферах економіки, покращення рівня життя через посилення конкуренції та пошуку нових ніш на вже освоєних ринках, що спричиняє зниження безробіття та підвищення рівня конкурентоспроможності вітчизняної економіки. Крім цього, зростання кількості підприємств, які успішно здійснюють свою діяльність на внутрішньому ринку, стимулює збільшення обсягів експорту та вартості національної грошової одиниці. Тому виникає необхідність дослідження динаміки кількості підприємств в Україні, виявлення структурних та загальних тенденцій, а також формування прогнозних значень кількості суб'єктів господарювання, які функціонуватимуть у перспективі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вітчизняні науковці приділяють велику увагу дослідженню динаміки розвитку активності підприємницької діяльності. До науковців, які здійснювали детальний аналіз показників активності підприємницької діяльності, можна віднести таких вчених, як О. Демешок [1], Г. Андрощук, І. Жилияєв, Б. Чижевський та М. Шевченко [2], І. Мазур [3], В. Маргасова [4], Н. Тимошенко і Н. Меньших [5], Е. Забарна [6], В. Гесць [7] та багато інших. Проте ці та інші вчені акцентували увагу на таких аспектах розвитку підприємницької діяльності, як інноваційні та інвестиційні перспективи, а також аналізували динаміку показників економічного розвитку суб'єктів господарювання окремої галузі або регіону.

Деякі вчені здійснюють аналізування виключно теоретичних аспектів забезпечення зростання підприємницької активності в Україні. До них можна віднести таких науковців, як Б. Дергалюк [8], А. Жигір [9], Г. Колодко [10] та багато інших. Проте ця група вчених акцентує увагу винятково на теоретико-методологічних принципах та засадах розвитку активності підприємницької діяльності, не здійснюючи детального аналізування її динаміки.

Чимало вчених здійснюють аналізування розвитку підприємницької діяльності на основі дослідження окремої галузі економіки, а саме чимало праць присвячено розвитку підприємництва у сільському господарстві, венчурному бізнесі, страховій та банківській галузях, а також у сфері житлового будівництва. До таких науковців можна віднести таких, як М. Поляк [11], Г. Михальченко [12], Ш. Крамон Таубадель, С. Дем'яненко та А. Кун [13]. Проте ці та інші вчені не здійснили комплексного аналізування розвитку підприємницької активності в Україні та не прогнозували її динаміку у перспективі.

Постановка завдання. Враховуючи актуальність досліджуваної наукової проблематики та недостатнє її висвітлення у літературних джерелах доцільним є обрати наступне завдання: проаналізувати сучасний стан підприємницької активності на основі дослідження динаміки кількості підприємств загалом та за галузями та на основі виявлених тенденцій спрогнозувати розвиток підприємницької діяльності у перспективі.

Виклад основного матеріалу. Розвиток активності підприємницької діяльності в Україні відбувається в умовах девальвації національної грошової одиниці та політичної невизначеності. Тому аналізування динаміки активності підприємницької діяльності буде проведено на предмет поглиблення монополізації економіки України та сили взаємозалежності різних галузей між собою. З цією метою використано дані Державного комітету статистики та проведено їх кореляційно-регресійний аналіз.

Динаміка кількості суб'єктів господарювання протягом 2010-2014 рр. є спадною, особливо активно стагнація економіки відчутна у сфері малого та

середнього бізнесу. У табл. 1 представлено динаміку кількості підприємств великого, середнього та малого бізнесу.

Таблиця 1.
Динаміка кількості підприємств в Україні протягом 2010-2014 рр.

	Юридичні особи			Фізичні особи	
	Великі	Середні	Малі	Суб'єкти середнього підприємництва	Суб'єкти малого підприємництва
2010	586	20983	357241	355	1804763
2011	659	20753	354283	306	1325619
2012	698	20189	344048	361	1234831
2013	659	18859	373809	351	1328392
2014	497	15906	324598	712	1590448

Примітки: побудова за даними Державного комітету статистики України.

Як бачимо з табл. 1, динаміка кількості суб'єктів господарювання протягом аналізованого періоду з 2010 р. по 2014 р. є нестабільною. Кількість середніх підприємств зменшилась на 24,19% або на 5077, в той час, як кількість малих підприємств зменшилась на 9,13 %, або на 32643 в абсолютному вираженні. Варто зазначити, що кількість великих підприємств також зменшилась на 15,19 % або на 89 в абсолютній величині. Аналогічні показники зниження рівня підприємницької діяльності спостерігаються для суб'єктів господарювання, які зареєстровані як фізичні особи, а саме на 11,83% або 213958 в абсолютній величині. На рис. 1 зображено динаміку кількості суб'єктів господарювання, фізичних і юридичних осіб протягом 2010-2014 рр.

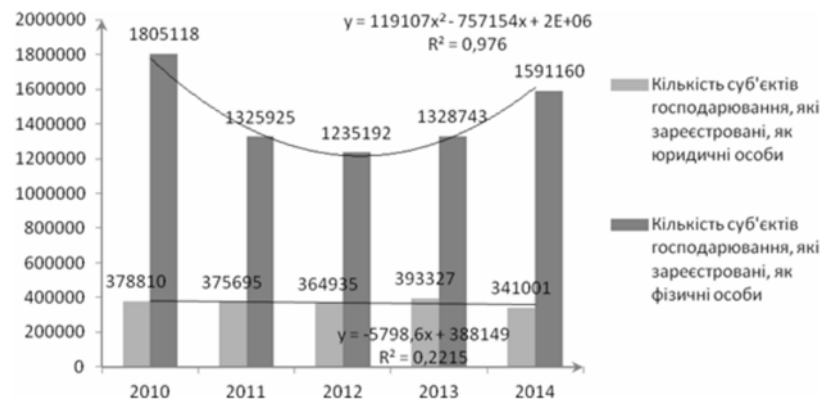


Рис. 1. Динаміка кількості суб'єктів господарювання, фізичних та юридичних осіб протягом 2010-2014 рр.

Примітки: побудова за даними Державного комітету статистики України.

Незважаючи на зниження підприємницької активності протягом 2010-2014 рр., не у всіх галузях спостерігається зменшення кількості підприємств. Так, зростання кількості суб'єктів господарювання відбувається у сферах «Транспорт, складське господарство, пошта та кур'єрська діяльність» (на 9,6% або на 1306 підприємств), а також «Інформація та телекомунікації» (на 0,99 % або на 130 підприємств) і «Операції з нерухомим майном» (на 13,03% або на 3598 підприємств). У табл. 2, наведено динаміку кількості підприємств за галузями, а також коефіцієнт нахилу відповідного рівняння тренду по кожній галузі, який відповідає середньому значенню абсолютної зміни досліджуваного показника за один рік.

Таблиця 2.
Динаміка кількості підприємств за галузями протягом періоду 2010 - 2014 рр.

	Роки					Параметри рівняння тренду	
	2010	2011	2012	2013	2014	Коефіцієнт нахилу	Вільний коефіцієнт
Сільське, лісове та рибне господарство	50666	41677	47656	49848	46012	-113,7	47512,9
Промисловість	47827	47479	43356	49130	42187	-962,9	48884,5
Будівництво	38215	37544	34077	36185	29785	-1821,9	40626,9
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	110154	111638	103798	110414	93972	-3358,8	116071,6
Транспорт, складське господарство, пошта та кур'єрська діяльність	13603	14792	15472	16810	14909	463	13728,2
Тимчасове розміщення й організація харчування	9777	9880	9495	10096	7885	-356,8	10497
Інформація та телекомунікації	13189	14372	13448	14885	13319	77,3	13610,7
Фінансова та страхова діяльність	5703	5594	4972	4996	4410	-318,4	6090,2
Операції з нерухомим майном	27603	28783	32121	35076	31201	1348,9	26910,1
Професійна, наукова та технічна діяльність	32188	32962	30973	33946	30028	-333,6	33020,2
Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	16011	16774	16086	17478	15177	-96,4	16594,4
Освіта	2454	2434	2162	2367	2081	-81,3	2543,5

Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	4684	4883	4636	4914	4093	-115,1	4987,3
Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	2078	2214	2027	2341	1946	-13,7	2162,3
Надання інших видів послуг	4658	4669	4656	4841	3996	-115,2	4909,6

Примітка: побудовано за даними Державного комітету статистики України.

Таким чином, як бачимо з табл. 2 економічна стагнація торкнулась майже всіх галузей економіки України, отже, є являється масовим та комплексним явищем, яке системно руйнує вітчизняний економічний потенціал. Практично у всіх галузях відбувається зменшення кількості суб'єктів господарювання. На рис. 2 показано абсолютні значення зменшення кількості підприємств за всіма галузями, за винятком уже названих «Транспорт, складське господарство, пошта та кур'єрська діяльність», «Інформація та телекомунікації» та «Операції з нерухомим майном».

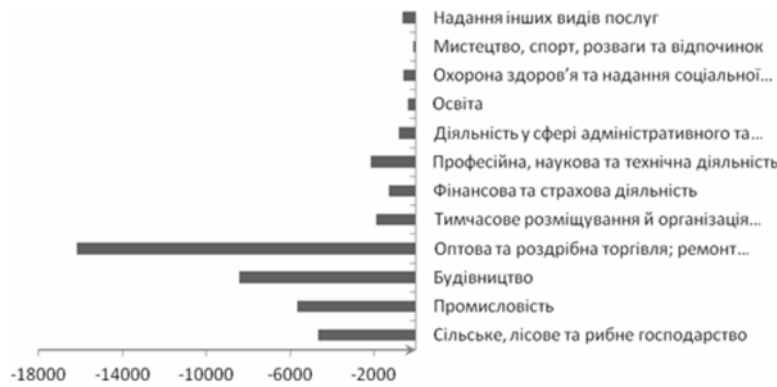


Рис. 2. Абсолютні значення зменшення кількості підприємств за галузями економіки України протягом 2010-2014 рр.

Примітка: побудовано за даними Державного комітету статистики України

Як бачимо з рис. 2, найбільше від економічної стагнації постраждала галузь оптової та роздрібно торгівлі, найменше – галузь мистецтва, розваг і спорту. Проте більш детальний аналіз потребує розгляду відносних значень зменшення кількості підприємств за галузями (рис. 3). Як бачимо з рис. 3, найбільша частка підприємств закрилась саме у галузі «Адміністративного і допоміжного обслуговування», найменше значення даного показника протягом 2010-2014 рр. характерне для галузі фінансового та страхового обслуговування.



Рис. 3. Відносні значення зменшення кількості підприємств за галузями протягом 2010-2014 рр.

Примітка: побудовано за даними Державного комітету статистики України

Паралельно із зменшенням підприємницької активності у вітчизняній економіці може спостерігатись процес монополізації. Хоча кількість великих підприємств зменшується паралельно із зменшенням середніх та малих підприємств, все ж варто детально розглянути характер абсолютної зміни зменшення їх кількості. З цією метою проаналізуємо коефіцієнти нахилу однофакторних рівнянь регресії залежності кількості підприємств великого бізнесу від окремої кількості підприємств малого і середнього бізнесу.

Рівняння залежності кількості підприємств великого бізнесу від малого $y = 0,0027x - 316,53$ (1)

Рівняння залежності кількості підприємств великого бізнесу від середнього. $y = 0,0269x + 99,68$ (2)

Можна відзначити, відповідно до рівнянь (1, 2), що закриття малих підприємств у кількості 10000 відбувається паралельно із закриттям тільки 27 великих, а закриття 10000 підприємств середнього бізнесу відбувається паралельно із закриттям 269 великих підприємств. Таким чином, можна констатувати, що процеси економічної стагнації в Україні відбуваються в умовах монополізації та посилення впливу великого бізнесу на економічний розвиток країни.

Варто відмітити, що для прогнозування підприємницької активності у перспективі необхідно здійснити аналіз динаміки кількості підприємств за 2015 р., інформацію по якому Державний комітет статистики України ще не опублікував. Тому для прогнозування динаміки збільшення/зменшення кількості суб'єктів господарювання у перспективних періодах варто здійснити на основі врахування динаміки загальних показників підприємницької активності, інформація

щодо яких вже опублікована. Для цього проаналізуємо залежність між кількістю суб'єктів господарювання та ВВП і об'ємом торгів на фондовому ринку України.

$$\text{Рівняння залежності кількості підприємств від ВВП:} \quad y = -1,3485x + 5127249,48 \quad (3)$$

$$\text{Рівняння залежності кількості підприємств від об'єму торгів на фондовому ринку України у грошову еквіваленті:} \quad y = -0,853 \cdot 10^{-5}x + 3512133,31 \quad (4)$$

Як бачимо з рівнянь (3, 4), за обома показниками ВВП і об'ємом торгів на фондовому ринку у грошовому еквіваленті спостерігається від'ємне значення коефіцієнта нахилу, що свідчить про поглиблення процесів монополізації та значну частку підприємств, які існують тільки «на папері» та офіційно нічого не виробляють. Крім цього, такі результати можуть свідчити про те, що темпи «тінізації» вітчизняного бізнесу протягом 2010-2014 рр. значно посилілись.

Таким чином, оперуючи експертними оцінками зростання ВВП України у 2016 р., а саме Всесвітній Банк прогнозує зростання ВВП України у наступному році на рівні 1 % [14], в той час Bloomberg передбачає, що ріст ВВП у 2016 р. становитиме 1,4-1,6% [15], прийнявши зростання ВВП на рівні середнього значення 1,2%, отримуємо, що кількість підприємств до кінця 2016 року може зменшитись на 40-60 %, у порівнянні із кінцем 2015 року. Станом на 28 лютого 2016 р., за даними фондової біржі «Українська біржа» об'єм торгів на фондовому ринку становив 257,42 млн. грн., що на 425,72 млн. грн. менше, ніж аналогічний показник у 2015 р. (падіння на 62,32 %). Таким чином, відповідно до даного показника, зменшення кількості підприємств може скласти менше 1 %. Таким чином, у кінці 2016 р. передбачається подальше зменшення кількості суб'єктів господарювання, що супроводжуватиметься зростанням безробіття, монополізацією та тінізацією економіки. Середньоочікуване зменшення кількості підприємств за обома моделями складатиме приблизно 20%. Варто зауважити, що через відсутність статистичних даних за деякими аналізованими показниками рівняння регресії (3, 4) характеризуються високим рівнем похибки.

Якщо дослідити темпи росту кількості підприємств протягом 2010-2014 рр., то можна відзначити, що вони є вкрай нестабільними. Хоча загалом спостерігається зменшення на 11,5%, проте у 2014 р., порівняно із 2013 р., їхня кількість виросла на 12,19%, що свідчить про перші «сигнали оздоровлення економіки». Проте, враховуючи вказані вище прогнози зростання ВВП та визначений вище низький об'єм торгів на фондовому ринку, вони свідчать про те, що на кінець 2016 р. все ж варто очікувати подальшого зменшення кількості діючих підприємств в Україні. Дана тенденція може посилюватись нестабільним військово-політичним середовищем та девальвацією національної грошової одиниці.

Висновки. У статті досліджено наукову літературу за проблематикою розвитку підприємницької діяльності в Україні. Здійснено аналізування статистичних даних щодо кількості підприємств протягом 2010-2014 рр. паралельно із структурним аналізом даної динаміки за окремими галузями. Визначено загальні риси тенденцій, які притаманні вітчизняній економіці та встановлено можливе прогнозне значення відносної зміни кількості суб'єктів господарювання на кінець 2016 р.

Серед ключових результатів, отриманих унаслідок написання статті, слід відзначити наступне:

- протягом 2010-2014 рр. спостерігається зменшення кількості суб'єктів господарювання, які функціонують в Україні;
- відбувається поглиблення монополізації ринків через посилення впливу на них великого бізнесу;
- зменшення кількості підприємств може бути зумовлено «тінізацією» бізнесу;
- до кінця 2016 р. зменшення кількості підприємств, які функціонують в Україні, продовжиться і відбуватиметься, в основному, за рахунок закриття підприємств середнього бізнесу (чисельність працівників від 50 до 250, річний дохід не перевищує 50 млн. дол. США);
- темпи зменшення кількості підприємств в Україні до кінця 2016 р. уповільняться.

Література.

1. Демешок О.О. Макроекономічні параметри та структурно-динамічні виміри функціонування реального сектору економіки держави / О.О. Демешок // Вісник ЖДТУ, № 4(75). – 2015. – С. 107-113.
2. Стратегія інноваційного розвитку України на 2010-2020 роки в умовах глобалізаційних викликів / Авт.-упоряд.: Г.О. Андрощук, І.Б. Жилияєв, Б.Г. Чижевський, М.М. Шевченко. – К.: Парламентське вид-во, 2009. – С. 632.
3. Мазур І.М. Організаційно-економічний механізм забезпечення енергетичної безпеки національної економіки: монографія / І.М. Мазур. – Івано-Франківськ: НАІР, 2014. – С. 648.
4. Маргасова В.Г. Економічна політика забезпечення стійкості економіки України в системі міжнародної економічної безпеки / В.Г. Маргасова // Вісник Чернігівського держ. техн. ун-ту: збір. наук. пр. – 2014. – 3(76). – С. 124-134.
5. Тимошенко Н.Ю. Проблеми розвитку інноваційної та інвестиційної діяльності в Україні / Н.Ю. Тимошенко, Н.В. Менських // Інвестиції: теорія і практика. - № 12. – 2015. – С. 35-38.
6. Забарна Е.М. Інноваційно-інвестиційний фактор економічного розвитку України / Е.М. Забарна. — О.: Ін-т проблем ринку та екон.(екол. досліджень) НАН України, 2006. — С.304.
7. Геєць В.М. Інноваційні перспективи України / В.М. Геєць, В.П. Семиноженко. — Харків: Константа, 2006. — С. 272.
8. Дергалюк В.Г. Напрями удосконалення державної політики розвитку інтелектуального бізнесу в Україні / В.Г. Дергалюк // Інвестиції: практика та досвід. - № 20. – 2015. – С. 56-60.
9. Жигір А.А. Принципи та методологічні засади економічного розвитку підприємництва / А.А. Жигір // Агросвіт. - № 20. – 2015. – С. 46-52.
10. Колодко Г.В. Глобалізація, трансформація, кризис — что дальше? / Г.В. Колодко. — М.: Магістр, 2011. — С. 176.
11. Поляк М.М. Розвиток інвестиційно-фінансового механізму венчурного бізнесу в Україні: дис. на здобуття наук. ступеня канд. ек. наук : спец. 08.00.03. «Економіка та управління національним господарством» / М.М. Поляк. — Чернівці, 2015. — С.10-41.
12. Михальченко І.Г. Перспективи розвитку машинобудівних підприємств в умовах невизначеності / І.Г. Михальченко // Глобальні та національні проблеми економіки. Миколаївський національний університет імені В.О. Сухомлинського. - № 8. – 2015. – С. 530-533.
13. Крамон Таубадель Ш. Сільське господарство України: криза та відновлення / Ш. фон Крамон Таубадель, С. Дем'яненко, А. Кун. — К.: ГарантСервіс, 2004. — С. 207.
14. ВБ підтвердив прогноз росту ВВП України в 2016г на 1% [електронний ресурс]. – Інтерфакс Україна, 2016 р.
15. Bloomberg прогнозує ріст ВВП України в 2016 году на 1,4% [електронний ресурс]. – Українська правда, 2016 р.

References.

1. Demeshok, O.O. (2015), “Macroeconomic parameters and the structural and dynamic measurements of the real economy functioning state”, *Visnyk ZhDTU*, vol. 4 (75), pp. 107–113.
2. Androschuk, H.O. Zhyliayev, I.B. Chyzhevsk'kyj, B.H. and Shevchenko, M.M. (2009), *Ukrainian strategy of innovative development for 2010-2020 in Conditions of Global Challenges*, Parlaments'ke vydavnytstvo, Kyiv, Ukraine, pp. 632.
3. Mazur, I.M. (2014), *Organizational and economic mechanism of ensuring energy security of national economy*, NAIR, Ivano-Frankivsk, pp.648.
4. Marhasova, V.H. (2014), “The economic policy of ensuring the stability of Economy of Ukraine in the international economic security”, *Visnyk Chernihivs'koho derzh. tekhnol. un-tu: zbir. nauk. pr.*, vol. 3(76). pp. 124-134.
5. Tymoshenko, N.Yu. (2015), “Problems of innovation and investment in Ukraine”, *Investytsii: teoriia i praktyka*, vol. 12., pp. 35-38.
6. Zabarna, E.M. (2006), *Innovation and investment factor of economic development of Ukraine*, In-t problem rynku ta ekon. doslidzhen' NAN Ukrainy, Odessa, Ukraine, pp. 304.
7. Heiets, V.M and Semynozhenko, V.P. (2006), *Innovative prospects Ukraine*, Constant, Kharkiv, Ukraine, pp. 272.
8. Derhaliuk, V.H. (2015), “Directions improve public policy development of intellectual business in Ukraine”, *Investytsii: praktyka ta dosvid*, vol. 20, pp. 56-60.
9. Zhyhir, A.A. (2015), “Principles and methodological foundations of economic entrepreneurship development”, *Agrosvit*, vol. 20, pp. 46-52.
10. Kolodko, H.V. (2011), *Globalization, transformation, crisis - what next?*, Mahystr, Moscow, Russia, pp. 176.
11. Poliak, M.M. (2015), “The development of investment and financial mechanism of venture business in Ukraine”, Ph.D. Thesis, Economics and management of national economy, Chernivtsi, Ukraine, pp. 10-41.
12. Mykhalchenko, H.H. (2015), “Prospects engineering companies under uncertainty”, *Hlobalni ta natsionalni problemy ekonomiky. Mykolaiivskiy natsionalnyj*

universytet imeni V.O. Sukhomlynskoho, vol. 8, pp. 530-533.

13. Cramon Taubadel, S., Demyanenko, S. and Kuhn, A. (2004), *Agriculture Ukraine: Crisis and Recovery*, HarantServis, Kyiv, Ukraine, pp. 207.

14. Interfaks Ukraina (2016), "WB confirmed the forecast for GDP growth in Ukraine in 2016 by 1%", available at: <http://interfax.com.ua/news/economic/316408.html> (Accessed 11 January 2016).

15. Ukrainska Pravda (2016) "Bloomberg predicts GDP growth in Ukraine in 2016 by 1,4%", available at: <http://www.epravda.com.ua/rus/news/2016/01/11/575946/> (Accessed 11 January 2016).

Стаття надійшла до редакції 07.03.2016 р.



ТОВ "ДКС Центр"